

Наші ювіляри

УДК 929-057.4(477.43) БАЖЕНОВА

А.Г.Філінюк

Стефанія Баженова: успішна жінка, талановитий вчений-історик, педагог, професор

У статті розглядаються головні етапи життя і діяльності: городоцький Хмельницької області (1947–1965), навчання в Кам'янець-Подільському педінституті (1965–1969), робота в Кам'янець-Подільському історичному музеї-заповіднику (1969–1996), Центрі дослідження історії Поділля (1997–2012), Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (з 2012 р.). Аналізується наукове, педагогічне і громадське подвижництво на тлі археології, історії та культури України і Польщі, рідного Поділля, краєзнавства, музейної й туристичної сфери, праця у вищій освіті доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри туризму і готельно-ресторанної справи Кам'янець-Подільського національного вишу Стефанії Едуардівни Баженової в контексті вшанування її поважного ювілею.

Характеризуються монографії, книги, публікації С.Е. Баженової, педагогічна діяльність та подвижництво в Центрі дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України, в Хмельницькій обласній організації Національної спілки краєзнавців, у галузі туризму.

Ключові слова: професор С.Е. Баженова, Хмельниччина, музей, археологія, наукові дослідження, експедиція, Центр дослідження історії Поділля, кафедра туризму, творчий доробок.

У перші дні вересня 2017 року наукова та освітянська громадськість України, насамперед, Хмельниччини та м.Кам'янця-Подільського, відзначила 70-річчя від дня народження та 50-ліття трудової діяльності академіка Академії наук вищої освіти України, доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Стефанії Едуардівни Баженової. Вона відома як історик, археолог, культуролог, літературознавець, музеєзнавець, туризмознавець, дослідник давньоруської доби Середнього Подністров'я та історії України і Польщі й рідного Поділля XIX – початку XX ст.,

як талановитий педагог вищої школи. Як науково-громадський діяч вона є членом Національної спілки краєзнавців України (відзначена званням “Почесний краєзнавець України”), провідним науковим співробітником Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при своєму університеті, активним подвижником інших інституцій та товариств. Сьогодні Стефанія Баженова – на вершині своєї педагогічної і наукової творчості, авторитетний наставник молоді, сповнена оптимізму і перспектив на подальше життя.

Доля С.Е. Баженової, єдиної на Хмельниччині до 2016 року жінки доктора історичних наук, нероздільно пов’язана з цією українською землею, позначилася своїми складнощами, які змусили неодноразово змінювати професію і починаги службову кар’єру, по суті, заново, але на кожному такому етапі здобувати блискучих результатів діяльності і визнання.

Про поважну ювілярку уже створена чимала наукова і науково-популярна література, яка розглядає і характеризує її життєдіяльність і творчість [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7]. У нашому нарисі про С. Баженову ми ставимо за мету додати до її портрета ще якісь штрихи, щоб мати більш повне уявлення про цю непересічну постать.

Стефанія народилася 1 вересня (в офіційних документах – 5 вересня) 1947 року в м.Городок Хмельницької області, в польській родині робітника Едуарда Нізевича та Генуефи Собанської. Батьки сповна зазнали пекла голодомору 1932–1933 років та сталінських репресій кінця 1930-х років, а з початку війни і до дня Перемоги Едуард Станіславович у штурмовому батальйоні, на передовій фронті – уцілів. З дитинства батьки прищеплювали дочці любов до книги та музики. Саме тоді вона вперше почула від тата балади поета Богдана Залеського, не знаючи, що через півсторіччя повернеться до них, щоб ґрунтовно їх дослідити.

Спочатку Стефанія навчалася в семирічці на Мархлівці – околиці Городка, де на уроках була сумлінною ученицею, а поза школою верховодила ватагами одноліток-розбишак. У 1965 році завершила середню освіту в Городоцькій ЗОШ № 1. Під час навчання її любимими вчителями були філологи Владислава Валентинівна Шевченко, Юлія Вікторівна Оленкевич, історики Станіслав Іванович Оленкевич, Михайло Романович Шумейко, які дали їй ґрунтовну гуманітарну освіту і визначили її подальший життєвий шлях.

Того ж року успішно витримала конкурсні іспити і вступила на історичний відділ філологічного факультету Кам’янець-Подільського державного педінституту. Це був час розбудови і перетворення відділу в самостійний історичний факультет й перебазування його із головного корпусу вишу до приміщення колишньої чоловічої гімназії, що в Старому місці Кам’янця, де він дислокується й сьогодні. У той час тут зібралася блискуча плеяда відомих українських істориків і педагогів: професори і доценти Л.А. Коваленко, П.Ф. Лаптін, П.Ф. Щербина, І.С. Винокур, М.Ф. Александра, А.О. Копилов та інші, які створили факультету гідний авторитет та заклали йому сталі демократичні

традиції дотепер. Наприкінці першого курсу остаточно визначилася в своїх уподобаннях в історії. Це була археологія. Усі літні сезони під час навчання в інституті працювала в археологічних експедиціях під керівництвом свого вчителя І.С. Винокура та таких видатних учених, як С.О. Бібіков, Б.Й. Довженко, М.О. Тиханова, Д.І. Телегін, А.Т. Сміленко, Т.Г. Мовша. Забрані під час розкопок і опрацьовані матеріали у вигляді наукових доповідей дали змогу Стефанії успішно виступити на міжнародних студентських археологічних конференціях, які відбулися в Московському державному університеті імені Михайла Ломоносова (1966, 1968 рр.). З цього приводу співучасник тих подій доцент А.Ф. Гуцал з історичного факультету сьогодні згадує: “Запам’яталася Міжнародна студентська конференція у березні 1968 року у Москві, яка була досить представницькою. Це була вже четверта поїздка наших студентів у столицю СРСР. Ми, четверо студентів із Кам’янця, могли поспілкуватися із однокашниками багатьох вишів нашої країни, а й встановити контакти з молодими науковцями Берліна, Будапешта, Праги, Софії та ін. Конференція проходила на кафедрі археології історичного факультету МДУ ім. М. В. Ломоносова. Доповідь С. Нізевич (Баженової) “Ружичанський могильник” в обговоренні була високо оцінена присутніми і схвалена оплесками” [8, с. 40]. Тоді Стефанія отримала Почесну грамоту оргкомітету форуму й навіть запрошення перейти на навчання на історичний факультет цього вишу. Проте ректорат педінституту не погодився з цим. На останньому, четвертому, курсі Стефанія підготувала і захистила дипломну роботу “Черняхівська культура на Поділлі” (науковий керівник – професор І.С. Винокур), яка була визнана тоді однією з кращих на історичному факультеті.

Згадуючи про той час і навчання Стефанії Едуардівни, випускник історичного факультету, тепер іменитий учений-академік О.М. Завальнюк цього вишу, зазначив: “Стефанія запам’яталася яскравою, щирою, привітною дівчиною, яка, попри приналежність до випускного курсу і значний науковий авторитет серед “студентської еліти” (кілька разів виступала на всесоюзних молодіжних наукових конференціях, що, за тодішніми мірками, свідчило про неймовірне досягнення), не мала зіркової хвороби і не ігнорувала прохання першоккурсників допомогти у роз’ясненні різних питань багатогранного студентського життя, організації навчальної праці. Завжди відкрита і досвідчена студентка охоче давала різноманітні пояснення, рекомендації, які нам йшли на користь, сприяли у загартуванні в новій якості” [9, с. 13-14].

Отримавши 1969 року диплом вчителя історії та суспільствознавства, за порадою професора І.С. Винокура стала працювати в Кам’янець-Подільському державному історичному музеї-заповіднику науковим, згодом старшим науковим співробітником – археологом, від 1975 року – завідувачем дореволюційного відділу, не полишала археологію у 1984–1996 роках, як директор цієї установи. Ази музейництва осягала під керівництвом мудрих наставників Г.М. Хотюна, Н.К. Козлової, Т.А. Сис, а досвід археологічних досліджень черпала від свого наставника І.С. Винокура. Багато зробила для розбу-

дови закладу, дієво займаючись організацією та проведенням реставраційних робіт замку-фортеці, яка відтоді набрала сучасного вигляду, кафедрального собору св. Петра і Павла, Ратуші та інших пам'яток Старого міста, домоглася отримання окремого будинку та його капітального ремонту для зберігання музейних фондів. Як з'ясувалося, фондосховище тоді було одним із кращих з-поміж музейних закладів України, в якому за директорства Стефанії Едуардівни кількість зібраних для збереження і показу старожитностей зросло від 90 тисяч до 120 тисяч. Це дозволило оновити і осучаснити експозиції музею. Заклад став одним з провідних музеїв України, який щорічно відвідували 200–300 тисяч туристів і екскурсантів.

Водночас С.Е. Баженова керувала роботою експедиції з археологічного вивчення Глибівського давньоруського городища IX–XI ст. у Новоушицькому районі (1972–1983), з дослідження історико-архітектурних пам'яток Старого міста Кам'янець-Подільського, зокрема археологічно дослідила фундаменти Іоанно-Предтечинської церкви та Старої фортеці (1980–1985). Результатами цих розкопок стали публікації Стефанії Едуардівни: “Урочище димів”, “До питання про історію заселення Поділля в IX–XI ст.”, “Особливості давньоруської кераміки Поділля” та ін. А здобуті експедицією старожитності, які зберігаються у фондах Кам'янець-Подільського історичного музею-заповідника, й сьогодні послуговуються археологами і краєзнавцями, що досліджують давньоруське Середнє Подністрів'я [8, с. 43].

Пригадується роль Стефанії Едуардівни в долі знайденого цінного скарбу в Святомиколаївському вірменському костелі Старого міста. Відомо, що в середині 30-х років XX ст. ця унікальна пам'ятка духовної культури і архітектури була знищена, а її священнослужителі репресовані тоталітарним атеїстичним режимом. 1985 року в уцілілій від вибуху дзвіниці костелу здійснювалися реставраційні роботи і в її підлозі робітники виявили захovanу діжку, наповнену золотим і срібним церковним начинням (чаші, різноманітні хрестики, вотиви, золоті і срібні монети), ювелірними прикрасами, медалями, намистами тощо. С.Е. Баженова, як спеціаліст з мистецтва, дала кваліфіковану експертну оцінку речам скарбу, а, головне, відібрала найбільш цінні з них для музею і не допустила вивезення у спецховища Москви та Петербурга [10]. На той час це був надзвичайно сміливий крок директора.

Досить напруженими і нелегкими в роботі Стефанії Едуардівни були 1990-і роки, пов'язані з постановом незалежної Української держави. Потрібно було замінювати застарілі музейні експозиції, які несли в собі ідеологію попереднього режиму, реформувати музейну справу. Першим кроком на цій стежі стало урочисте відкриття у фортеці 1991 року за її ініціативою нової експозиції з етнографії Поділля, яка за змістом і новаторським дизайном оформлення отримала схвальні відгуки музейників, критиків та особливо туристів і екскурсантів [11, с.29]. Хоча у складі музею ще з 1970-х років діяв стаціонарний художній відділ у приміщенні колишньої духовної семінарії в Старому місті, директор домоглася відкриття ще одного мистецького салону на вулиці Со-

борній на Новому плані. Разом це дозволило влаштувати майже щомісячно вернісажі як місцевих, так і заїжджих художників, оригінальні експозиції старожитностей з фондів Київської Печерської Лаври та інших центральних музеїв України. Популярністю користувалися також змінні експозиції у приміщенні міської Ратуші.

Водночас Стефанія Едуардівна дбала, щоб міський історичний музей був науковим осередком. Вона виступила організатором науково-практичної конференції з відзначення 100-річчя від дня заснування Кам'янець-Подільського історичного музею-заповідника (1990) [12], перших всеукраїнських наукових конференцій «Проблеми етнографії Поділля» (1986, 1992), всеукраїнського наукового симпозіуму «Поділля і Волинь у контексті історії українського національного відродження», присвяченого 400-річчю від дня народження Богдана Хмельницького (1995) та низки інших краєзнавчих форумів, була членом редколегій наукових збірників за матеріалами їх роботи і сприяла їх виданню [8, с. 73-77]. За її ініціативи та організаційних зусиль з 1986 р. і по даний час запроваджено відзначення свята міста, міжнародних та всеукраїнських фестивалів, новорічної ялинки у Старій частині міста та в стінах і на валах фортеці, що стало доброю традицією до сьогодні [2, с.25]. Все це перетворило історичний музей-заповідник у важливий науковий, культурно-просвітницький та туристичний центр України. Водночас директор не боялась заходити у досить високі кабінети, відстоювати інтереси свого колективу і власну позицію, володіла можливістю переконувати, що позитивно позначилося на розвитку музейної справи. Тому невдовзі історичний музей-заповідник отримав сертифікат другої категорії, а його директор стала членом ради директорів музеїв України при Міністерстві культури України. Принципова незгода з ставленням до розбудови музейного закладу новообраного мера міста А. Кучера змусила Стефанію Едуардівну в грудні 1996 року (за власним бажанням) залишити заклад.

У червні 1995 р. С.Е. Баженова взяла активну участь у заснуванні при Кам'янець-Подільському пединституті Інститутом історії України НАН України наукової установи – Центру дослідження історії Поділля [11, с. 30]. Відтоді стала дійсним членом і творчо працювати в контексті його завдань та наукової школи професора Л.В. Баженова [2, с. 24]. Після залишення посади директора музею вона перейшла працювати на громадських і штатних засадах з 1997 по червень 2012 рр. у Центр дослідження історії Поділля в складі Інституту історії України НАН України, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка та Хмельницького інституту післядипломної педагогічної освіти, була керівником сектору дослідження історії культури Поділля [13]. Це був новий етап життя ювіляра, який завершив її формування як вченого-історика.

В цій інституції С.Е. Баженова була спочатку науковим співробітником, з 2003 – старшим науковим співробітником, з 2010 – провідним науковим співробітником. Тут в ній повністю розкрився талант науковця. За перші три роки роботи Стефанія Едуардівна підготувала під науковим керівництвом

завідувача кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету доцента М.Б. Петрова кандидатську дисертацію “Юзеф Антоній Ролле в громадському, науковому та просвітницькому житті Правобережної України другої половини XIX століття”, яку захистила в спеціалізованій вченій раді Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича в червні 2001 р. [1, с. 96-97]. Одночасно в 2001 та 2002 рр. вона опублікувала два видання монографії “Юзеф Антоній Ролле: життя, діяльність, творчість”, у якій уперше в українській історіографії подано повнокровне дослідження цієї непересічної постаті на тлі медицини, історії Поділля, літератури, краєзнавчого руху другої половини XIX ст., повернено суспільству добре ім'я та здійснена його наукова реабілітація.

Вивчення особи кам'ячанина Ю.А. Ролле започаткувало науковий інтерес Стефанії Едуардівни до діяльності інших польських літераторів його доби, в основі творчості яких були історія, побут, культура населення України та рідного їй Поділля. Опрацювання документів і матеріалів в архівах і бібліотеках України та Польщі, аналітичне прочитання творчої спадщини польських поетів і прозаїків – представників так званої “української школи” в польській літературі XIX – початку XX ст., дало позитивні наслідки. Вже у 2004 році вона видає монографію “Юліуш Словацький і Україна”, у 2006-му – ще одну – “На шляху реалізму. Історія України в творчості представників “української школи” в польській літературі 40–90-х років XIX ст.”, в 2009-му – узагальнюючу капітальну монографію “Від романтизму до реалізму. “Українська школа в польській літературі 20–90-х років XIX ст.: етапи діяльності, історія України в творчості її представників”. У цих виданнях та ще в численних статтях і нарисах, опублікованих у наукових збірниках і часописах, автор уперше розглянула українознавчі твори відомих польських літераторів, переважно уродженців Волині, Поділля і Київщини, Северина Гоцинського, Мавриція Гославського, Юліуша Словацького, Богдана Залеського, Юзефа Крашевського, Леонарда Совінського, Антонія Мальчевського, Томаша Падури та інших, визначила їх історичні погляди на Україну, вплив їх творчості на розвиток українсько-польських культурних зв'язків та національного відродження обох народів. Згодом у лютому 2010 р. на засіданні вченої спецради Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Стефанія Едуардівна успішно захистила дисертацію на тему “Проблеми історії та культури України в історико-краєзнавчих і художніх творах представників “української школи” в польській літературі 1820 – 1890-х років” (науковий консультант – декан історичного факультету ЧНУ, доктор історичних наук, професор О.В. Добржанський) і здобула науковий ступінь доктора історичних наук за спеціальністю “Історія України” [4].

Загалом обидві дисертації С. Баженової, виконані на стику історичної та літературознавчої наук, розглядають розвиток краєзнавчого руху, висвітлюють регіональну історію України в наукових працях та художній літературі на прикладі Правобережжя України і, таким чином, фактично визначили новий напрям у розвитку вітчизняної історичної науки.

Працюючи в Центрі дослідження історії Поділля, С.Е. Баженова стала діячем краєзнавчого руху на Хмельниччині, членом редакційних колегій періодичних видань “Хмельниччина: Дивокрай”, “Краєзнавець Хмельниччини” та інших науково-краєзнавчих збірників, які видаються цією установою та Хмельницькою обласною організацією Національної спілки краєзнавців України, була бажаним доповідачем на міжнародних, всеукраїнських і регіональних наукових конференціях і симпозиумах, одним з організаторів проведення XI (2004), XII (2007), XIII (2010) відомих Подільських наукових історико-краєзнавчих конференцій, Могилів-Подільських науково-краєзнавчих конференцій (2006–2012) [1, с.96], автором п’яти монографій і книг, 130 наукових статей, присвячених історії та культурі Правобережної України. Науковий співробітник Центру дослідження історії Поділля, доцент А.О. Михайлик згадує про свою колегу по роботі: “Так сталося, що мені пощастило працювати зі Стефанією Едуардівною в Центрі дослідження історії Поділля... Вона завжди з олівцем, або ручкою в руці, завжди заглиблена в папери. Вичитуючи чергову статтю, науковий збірник чи книгу, вона завжди знаходила час для спілкування, вміла вислухати, дати пораду, розповісти щось цікаве, врешті, просто гарно пожартувати, створити затишок” [14, с. 41-42].

За досягнення в галузі історико-краєзнавчих досліджень під час праці в Центрі дослідження історії Поділля С. Баженова нагороджена Почесною грамотою Інституту історії України НАН України (2005), грамотами Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, стала лауреатом регіональної премії “Болохівська земля” (2010).

У 2012 р. з огляду на економічну кризу було припинено державне фінансування Центру дослідження Поділля, який з цього часу й до сьогодні працює на громадсько-наукових засадах. Стефанія Едуардівна перейшла на роботу доктором історичних наук, старшим науковим співробітником кафедри управління персоналом і туризму економічного факультету Національного університету імені Івана Огієнка, з 2015 р. стала професором, завідувачем кафедри туризму і готельно-ресторанної справи й відкриває для себе новий етап освітянської, наукової і громадської діяльності. Головним призначенням у новій ролі були розбудова відділення туризму цього факультету, акредитація спеціальностей, створення навчальних лабораторій, організація навчально-виховного процесу, влаштування практики під своїм керівництвом на базі проведення з студентами туристичних подорожей по історичним місцям України та зарубіжних країн Польщі, Чехії, Німеччини, Франції, Румунії, Болгарії, Туреччини та інших, видання навчальних посібників, і в цьому зарекомендувала себе як найкраще діяльною, творчою, ініціативною, успішною.

Стефанія Едуардівна викладає на відділенні туризму навчальні курси “Країнознавство”, “Музеєзнавство”, “Зарубіжна культурологія”, “Філософія туризму”, “Туроперейтинг” та ін. З цих дисциплін видала п’ять навчальних посібників: “Туроператорська та турагентська діяльність: правничі засади” (2012, 2015), “Туроперейтинг” (2013), “Основи туроперейтингу” (2017). Для

студентів Стефанія Едуардівна улюблений педагог, який не тільки професійно і цікаво викладає навчальні курси, постійно з ними в мандрах по Україні і Європі, але й співпереживає всі їх проблеми життя і навчання, їх радник і заступник, за що вони часто називають її неофіційно “мама факультету”. Поважають її і викладачі – колеги по роботі. На це звернула увагу працівник кафедри туризму і готельно-ресторанної справи кандидат історичних наук, доцент Б. О. Опря: “Скажу чесно, працювати з Стефанією Едуардівною комфортно. У сучасних умовах освіта переживає не кращі часи, робочі моменти бувають самі різні, і, що важливо, в будь-якій ситуації наша завідувач кафедри не втрачає оптимізму та віри в те, що ми справимось з усіма труднощами... Вона завжди показує себе як відповідальний і демократичний керівник, перший радник викладачів і студентів” [15, с. 47-48].

Водночас професор С.Е. Баженова активно займається науковою роботою. Вона вирізняється широтою наукового пошуку, це справжній вчений – енциклопедист, людина, яка чудово розуміється на археології, історії, мистецтві, етнографії, культурології, музейній справі, туризмі, краєзнавстві, літературі, філології. Це якраз той приклад поєднання чудової зовнішності і потужного інтелекту, перед яким схилили голови чоловіки, який завжди бентежив їх і надихав на життя та подвиги.

Стефанія Баженова за останні п’ять років праці на відділенні туризму видала монографії “Крашевський і Україна” (2012), “Юзеф Ролле і Україна” (2016), виступила ініціатором, редактором і співавтором колективних книг і монографій “Хмельниччина туристична: історико-культурні, природно-географічні та економічні аспекти розвитку” (2015), “Історико-культурні, географічні та економічні аспекти розвитку туризму на Хмельниччині” (2016, 2017), є співорганізатором XIV і XV Подільських наукових історико-краєзнавчих конференцій (2014, 2017), міжнародної науково-практичної конференції “Вірмени Поділля: історія і сучасність” (Вінниця, 2016), всеукраїнських наукових симпозіумів “Проблеми туристичної галузі України: здобутки, стан, перспективи” (2014), “Туризм ХХІ століття: досвід, реалії, виклики” (2017), науково-практичної конференції “Василь Баженов: життя і творчість в ім’я України” (Хмельницький, 2017) та низки інших. Одночасно вона успішно керує написанням студентами курсових, бакалаврських, магістерських дипломних робіт та займається аспірантами. У 2016 р., за наказом Міністерства освіти і науки України, С. Е. Баженова увійшла до складу спеціалізованої вченої ради (всього 15 осіб, з-поміж яких лише вона одна представляє жіноцтво) зі спеціальності “Історія України” на історичному факультеті Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, яка має право проводити захист кандидатських і докторських дисертацій. Відразу рада увела її до складу своїх разових експертних комісій з розгляду дисертаційних робіт, присвячених актуальним проблемам історичної науки. Участь у цих комісіях була досить доречною і продуктивною, оскільки Стефанія Едуардівна глибоко знає досліджуваний матеріал і, добросовісно та якісно опрацювавши текст дисертацій,

їх автореферати, разом з іншими колегами виробила цілком виважені, кваліфіковані висновки, які дали змогу призначити і успішно провести захисти цих досліджень. Виступаючи у жвавих наукових дискусіях, які стали важливою складовою процедури захисту дисертацій, учений демонструвала глибоку історичну обізнаність, аналітичний склад розуму, уміння виділити найголовніше. Її зауваження – сутнісні, доречні, резонні, націлені на виявлення розуміння дисертантами різних аспектів виконаних робіт, які у чомусь проблематичні. До молодих особистостей ставиться підкреслено толерантно, гуманно, не принижуючи їх людської гідності [9, с. 24–25].

Упродовж багатьох років Стефанія Едуардівна підтримує тісні ділові контакти з такими відомими вітчизняними істориками, як В. Смолієм, П. Толчком, О. Реєнтом, С. Гальчаком, С. Гаврилюк, Т. Марусик, О. Григоренком, В. Даниленком, О. Добржанським, В. Ричкою, Л. Зашкільняком, В. Ботушанським, П. Брицьким, Р.П. Радишевським, В.С. Прокопчуком та чимало іншими.

Для Стефанії Едуардівни також притаманний талант письменниці. Її перу, що виступає під псевдонімом Софія Грабовська, належать опубліковані пригодницько-фантастичні повість “Портрет «Невідомого в чорному»” (2002) [16], оповідання “Таємниці Новопланівського мосту” (2001) [17], “Примарний міст” (2005)[18] та інші, які створені за мотивами таємниць, легенд і міфів в історії міста Кам’янець-Подільського та Середнього Подністров’я. Ці твори викликали хвилю схвальних відгуків читачів.

Держава високо оцінила наукові заслуги своєї славної дочки. В її сімейному архіві серед численних нагород зберігаються особливо дорогі для неї диплом лауреата регіональної Премії “Скарби Болохівської землі” (2011 р.), Почесні грамоти Міністерства культури України, Інституту історії України НАН України, обласної і Кам’янець-Подільської міської Рад, дирекції Кам’янець-Подільського державного історичного музею-заповідника, ректорату Національного університету імені Івана Огієнка тощо. Стефанія Едуардівна обрана академіком Академії наук вищої освіти України (2016 р.), удостоєна звання “Почесний краєзнавець України” (2014 р.), є членом Національної спілки краєзнавців України, дійсним членом Центру дослідження історії України Інституту історії України. Її заслуги належно оцінені у нарисі, вміщеному у п’ятому томі київського представницького видання “Успішна жінка України” (2015 р.) [3]. А ще – увійшла до когорти наукових знаменитостей університету. Її фотопортрет розміщено в галереї кращих викладачів колективу і не випадково. Наприклад, тільки за підсумками науково-дослідної роботи 2016 року, набравши 2118 рейтингових балів, вона впевнено посіла перше місце на своїй кафедрі, 2-е місце з-поміж 21-го – на економічному факультеті і 22-е – із 497 можливих – у університетській спільноті [9, с. 23; 19; 20, с. 5]. Тож професор має ще значний науковий потенціал, готова і надалі чесно та самовіддано служити рідному вишу, до якого прийшла, як успішний історик і краєзнавець, після майже 50 років своєї науково-краєзнавчої, управлінської і наукової діяльності.

У Стефанії Едуардівни гарна сім'я, яка сприяє повному розкриттю фізичного здоров'я і морального стану. Вірним і надійним супутником впродовж кількох десятиріч є чоловік Лев Васильович Баженов. Ось вже 45 років живуть у повній гармонії, в мирі і злагоді. З плином літ, в бурхливому життєвському морі, за суєтою суєт вони не розгубили своїх почуттів. Добрими і щирими людьми виростило подружжя Баженових своїх дітей. Син Олександр Львович і дочка Валентина Львівна кандидати історичних наук, доценти, докторанти. Кандидатом історичних наук, доцентом є і зять Андрій. Син Олександр вже закінчив докторантуру, дочка Валентина незабаром також це здійснить. Особливо радують подружжя Баженових онуки – Саша, Максимко, Софійка, Андрійко та Аліса. У колі цієї потужної родини завжди на першому місці шанування пам'яті Василя Миколайовича Баженова та всіх своїх батьків і матерів.

У таких людей, як професор С. Е. Баженова, життєвий принцип: якщо штурмувати, то лише вершини, якщо ставити завдання, то лише реальні і неодмінно домагатися їх виконання. Високий професіоналізм, наукове сумління і принциповість, чітка громадянська позиція, патріотизм, вимогливість у поєднанні зі щирістю і доброзичливістю притягують до неї як колег, так і студентську молодь.

5 вересня 2017 року відбулося розширене урочисте засідання вченої ради економічного факультету Національного університету імені Івана Огієнка, присвячене вшануванню поважного ювілею Стефанії Едуардівни Баженової. Все, що описувалося вище, розповідалося з численними доповненнями та у спогадах її колег по роботі, вчених-друзів з Хмельницького, Вінниці, різних установ Кам'янець-Подільського, які, нагороджуючи відзнаками Кам'янець-Подільської міської влади та райдержадміністрації, ректорату рідного університету, обласної Спілки краєзнавців та її Кам'янець-Подільського міського осередку, ювілейними адресами та прекрасними букетами квітів, сердечно віншували її, щиро бажали міцного здоров'я, гарної жіночої і людської долі, успішних родинних гараздів, творчого довголіття, нових наукових планів та продовження гідної праці в ім'я достойного майбутнього України і рідного вишу та многая літа! Гарною пам'яттю про це свято стала презентація на засіданні вченої ради бібліографічного покажчика "Баженова Стефанія Едуардівна: вчений-історик, археолог, музеєзнавець, туризмознавець", підготовлений і виданий науковою бібліотекою університету в серії "Постаті в освіті та науці".

Список використаних джерел і літератури

1. Баженова Стефанія Едуардівна // Доктори наук, професори Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: довідково-бібліограф. вид. Кам'янець-Подільський: Абетка-Світ, 2012. С. 94-106.
2. Баженова Стефанія Едуардівна // Історичне краєзнавство і проблеми регіональної історії Правобережної України (наукова школа): бібліографічний покажчик / [уклад.: І. М. Конет, Л. В. Баженов, В. С. Прокопчук та ін.]. Кам'янець-Подільський:

Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2011. С. 24-31.

3. Стефанія Баженова // Успішна жінка України у політиці, бізнесі, юриспруденції, науці, культурі, громадському житті: інформаційно-видавничий проект. Київ: Статус-Україна, 2015. Вип. V. С. 26-27: фото.

4. Григоренко О. П. Інтелектуальний та духовний світ доктора історичних наук, професора Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка С. Е. Баженової // Історія, культура та освіта: християнський вимір (до 1025-річчя Хрещення Київської Русі): зб. наук. праць. Хмельницький: МАУП, 2013. С. 209-220.

5. Прокопчук В. С. С. Е. Баженова – єдина жінка на Хмельниччині доктор історичних наук // Духовні витоки Поділля: жінки в історії краю: матер. всеукр. наук.-краєзн. конф. Хмельницький: ХГПА, 2012. С. 236-242.

6. Щегельська О. «Не люблю провінційності» [інтерв'ю: знайомство з близька з Стефанією Баженовою] // Поділля (м. Хельницький). 2012. 24 трав. С. 8.

7. Григоренко Л. О., Григоренко О. П. Подружжя Лев і Стефанія Баженови – видатні постаті сучасної української науки, педагогі-новатори // Матер. наук.-практич. конф. “Василь Баженов: життя і творчість в ім'я України та рідної Хмельниччини (до 100-річчя від дня народження подільського письменника, краєзнавця, педагога)”, м. Хмельницький, 23 лютого 2017 р. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. С. 115-141.

8. Гуцал А. Ф. Археологічна стежа Стефанії Нізевич-Баженової // Баженова Стфанія Едуардівна: вчений історик, археолог, музеєзнавець, туризмознавець: бібліографічний покажчик /уклад.: Л.М. Бабій. Кам'янець-Подільський: Вид-во “Абетка-Світ”, 2017. С. 33-37.

9. Завальнюк О. М. Стефанія Баженова; життя, присвячене історичній науці // Баженова Стфанія Едуардівна: вчений історик, археолог, музеєзнавець, туризмознавець. С. 12-27.

10. Баженова С. Віднайдений скарб //Рад. Поділля. 1985. 9 черв.

11. Прокопчук В. С. На життєвих перехрестях // Баженова Стфанія Едуардівна: вчений історик, археолог, музеєзнавець, туризмознавець. С. 27-32.

12. Музей і Поділля: тези доповідей наукової конференції, присв. 100-річчю від дня заснування Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника /редкол.: С.Е. Баженова та ін. Кам'янець-Подільський, 1990. 95 с.

13. Баженов Л. В. Центр дослідження історії Поділля: становлення і поступ (до 10-річчя створення) // Студії Кам'янець-Подільського Центру дослідження історії Поділля. Кам'янець-Подільський: Оіум, 2005. Т. 1 (про С. Е. Баженову – С. 10, 14, 29, 30, 34, 35, 41-44, 47, 51).

14. Михайлик А. О. Шановному професору, чарівній жінці // Баженова Стфанія Едуардівна: вчений історик, археолог, музеєзнавець, туризмознавець. С. 37-43.

15. Опря Б. О. Вчитель, наставник, колега: слово про С.Е. Баженову // Баженова Стфанія Едуардівна: вчений історик, археолог, музеєзнавець, туризмознавець. С. 47-49.

16. Грабовська С. (Баженова С.). Портрет «Невідомий у чорному»: повість / Кам'янець-Подільський вісник. 2002. 19 лип.; 2 серп.; 9 серп.; 20 верес.

17. Грабовська С. (Баженова С.). Таємниця Новопланівської скелі. Легенди //

Кам'янець-Подільський вісник. 2001. 26 жовт. С. 4.

18. Грабовська С. (Баженова С.). Примарний міст (уринок з повісті) // Хмельниччина: Дивокрай: Всеукр. науково-краєзн. вид. Хмельницький, 2005. № 1-2. С. 72-76.

19. Рейтинг наукової роботи професорсько-викладацького складу (штатних працівників) кафедр університету за 2016 рік /уклад.: І.М. Конет, Р.М. Білик, Д.Р. Яблонська. Кам'янець-Подільський: К-ПНУ імені Івана Огієнка, 2016. 19 с.

20. Наукова і науково-технічна діяльність Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка у 2016 році /уклад.: І.М. Конет, Р.М. Білик. Кам'янець-Подільський: КПНУ імені Івана Огієнка, 2017. 19 с.

21. Баженова Стфанія Едуардівна: вчений історик, археолог, музезознавець, туризмознавець : бібліографічний покажчик /[редкол.: С.А. Копилов (голова), Л.В. Климчук (відп. ред.) та ін.; уклад.: Л.М. Бабій. – Кам'янець-Подільський: Вид-во “Абетка-Світ”, 2017. 352 с.

Anatoly Filinyuk

**A successful woman, a talented scientist-historian, educator, professor
Stefaniya Bazhenova**

The main stages of life and activity are considered in the article: the Goro-doksky Khmelnytsky region (1947–1965), studies at the Kamenets-Podolsky Pedagogical Institute (1965–1969), work in the Kamenets-Podolsky Historical Museum-Reserve (1969–1996), the Center for the Study of the History of Podolia (1997–2012), Kamenets-Podolsk National University named after Ivan Ogiienka (since 2012). The scientific, museum, pedagogical and public achievements of the archeology, history and culture of Ukraine and Poland, native Podolia, local history, museum and tourism spheres are analyzed, work at the University of Doctor of Historical Sciences, professor, head of the Department of Tourism and Hotel and Restaurant Business of Kamenets-Podolsky national university Stefania Bazhenova in the context of honoring her solid anniversary.

Monographs, books, publications of S. Bazhenova, pedagogical activity and work in the Center for the Study of History Podilly of the Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, in Khmelnytsky regional organization of the National Union of Local History of Ukraine, in the tourism industry.

Keywords: *Professor S. Bazhenov, Khmelnytsky, museum, archeology, scientific research, expedition, Center for the Study of the Histories of Podolia, the Department of Tourism, creative heritage.*

А.Г.Филинюк

**Стефанія Баженова: успешная женщина, талантливый ученый-историк,
педагог, профессор**

В статье рассматриваются главные этапы жизни и деятельности: городокский Хмельницкой области (1947–1965), учеба в Каменец-Подоль-

ском пединституте (1965–1969), работа в Каменец-Подольском историческом музее-заповеднике (1969–1996), Центре исследования истории Подолии (1997–2012), Каменец-Подольском национальном университете имени Ивана Огиенка (с 2012 г.). Анализируется научное, музейное, педагогическое и общественное подвижничество на ниве археологии, истории и культуры Украины и Польши, родной Подолии, краеведения, музейной и туристической сферы, работа в университете доктора исторических наук, профессора, заведующей кафедры туризма и гостиннично-ресторанного дела Каменец-Подольского национального вуза Стефании Эдуардовны Баженовой в контексте чествования ее солидного юбилея.

Характеризуются монографии, книги, публикации С.Э. Баженовой, педагогическая деятельность и работа в Центре исследования истории Подолии Института истории Украины НАН Украины, в Хмельницкой областной организации Национального союза краеведов Украины, в отрасли туризма.

Ключевые слова: профессор С.Э. Баженова, Хмельниччина, музей, археология, научные исследования, экспедиция, Центр исследования истории Подолии, кафедра туризма, творческое наследие.

Одержано 10 жовтня 2017 року